



Satu Halminen ja Viivi Karivieri

## Lumo toimintaterapian lumoissa

Toimintaterapeutti Porin kulttuuripaja Lumossa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Toimintaterapian tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

19.04.2022

Tekijä	Satu Halminen ja Viivi Karivieri
Otsikko	Lumo toimintaterapian lumoissa – Toimintaterapeutti Porin kulttuuripaja Lumossa
Sivumäärä	20 sivua + 4 liitettä
Aika	19.04.2022
Tutkinto	Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Tutkinto-ohjelma	Toimintaterapian tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	lehtori Jari Pihlava lehtori Anne Talvenheimo-Pesu lehtori Eveliina Holmgren
<p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön lähtökohtana oli tehdä yhteistyökumppanin kanssa yhteistyötä mielenterveystyön parissa. Tarkoituksena oli kehittää ehdotus toimintaterapeutin työnkuvasta kulttuuripajatoimintaan Porin kulttuuripaja Lumossa. Täten opinnäytetyön tavoitteiksi muodostui tiedon hankkiminen toimintaterapeutin yleiseen työnkuvaan liittyen ja toimintaterapian mahdollisuuksien kartoittaminen Porin kulttuuripaja Lumossa. Tietoa hankittiin myös toimintaterapeuttien työtilanteesta Suomen kulttuuripajoilta.</p> <p>Teoriapohjana käytettiin sekä kulttuuripajamallin että toimintaterapian mielenterveystyöhön soveltuvia viitekehyksiä. Kysymykseen toiminnan terapeuttisesta voimasta vastattiin amerikkalaisen toiminnantieteen tohtorin Doris Piercen kehittämän toiminnan terapeuttisen voiman mallin avulla.</p> <p>Toiminnallinen osuus sisälsi kulttuuripaja Lumossa pidetyn esittelytilaisuuden, Suomen kulttuuripajoille lähetetyn kyselyn ja yhteistyön yhteistyökumppanin (Porin kulttuuripaja Lumo) sekä kulttuuripajamallin ”isän” ja perustajan, Markus Raivion kanssa. Toiminnallisen osuuden sekä aiemmin tehdyn tiedonhaun pohjalta toteutettiin lopulliset tuotokset PowerPoint- ja Word-tiedostojen muodossa.</p> <p>Suomen kulttuuripajoille suunnatusta kyselystä ilmeni, että suurin osa toivoi toimintaterapeuttista osaamista omalle kulttuuripajalleen, mutta vain muutama toimintaterapeutti työskentelee kulttuuripajalla. Tutkimustulokset kertovat, että toimintaterapeutti ammattina on vähän tunnettu, ja siihen kohdistuu vääriä oletuksia. Tämä näkyi myös kyselyn vastauksissa.</p> <p>Esittelytilaisuus toteutui Porin kulttuuripaja Lumossa joulukuussa 2021. Tilaisuus sisälsi toimintaterapiaan liittyvän Kahoot-visailun sekä luennon. Esittelytilaisuudessa toimintaterapiasta nousseita ajatuksia hyödynnettiin lopullisissa tuotoksissa. Yhteistyökumppanin toiveesta tuotos toteutettiin virallisempänä versiona rahoitustahoille jaettavaksi sekä visuaalisempänä versiona kulttuuripajan vapaaseen käyttöön.</p> <p>Opinnäytetyöprosessin aikana nousi useasti esiin, että toimintaterapia koetaan hyödylliseksi ja se toisi lisää näkökulmia sekä moniammatillisuutta kulttuuripajatyöhön. Kulttuuripajoilla ei opinnäytetyöprosessin aikana saadun tiedon mukaan tehdä kuitenkaan varsinaista hoito- tai kuntoutustyötä. Yhteistyökumppanin kiinnostus toimintaterapiaa kohtaan herätti ajatuksen uudeltaisesta näkökulmasta kulttuuripajatoimintaan. Onko nimikkeillä toiminnan suhteen väliä? Voisiko kulttuuripajamallia kehittää toiminnantieteen avulla? Tähän aiheeseen voisi hyvää keskittyä jatkotutkimuksissa.</p>	
Avainsanat	kulttuuripaja, toimintaterapeutti, työnkuva, kulttuuripajamalli, toiminnan terapeuttinen voima

Author	Satu Halminen and Viivi Karivieri
Title	Lumo Enchanted by Occupational Therapy – An Occupational Therapist in the Lumo Cultural Workshop
Number of Pages	20 pages + 4 appendices
Date	19 April 2022
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Occupational Therapy
Instructors	Jari Pihlava, Principal Lecturer Anne Talvenheimo-Pesu, Principal Lecturer Eveliina Holmgren, Principal Lecturer
<p>The basis of this functional thesis was to co-operate with the partner, the cultural workshop Lumo in the city of Pori, in the field of mental health work. The purpose was to draft a job description of an occupational therapist in the cultural workshop Lumo. The goals for the thesis were to obtain information about the general job description of an occupational therapist and to map out possibilities of occupational therapy in Lumo cultural workshop. Information was also gathered about the work situation of occupational therapists in the cultural workshops in Finland.</p> <p>Guided Functional Peer Support and the frames of reference suitable for mental health work in occupational therapy were used as the theory basis. Doris Pierce's model of Therapeutic Power was used to answer the question of why occupation is therapeutic.</p> <p>The occupational part of the thesis contained a presentation event in the cultural workshop Lumo, an enquiry for the cultural workshops in Finland and co-operation with the partner (the cultural workshop Lumo, Pori) and the developer and "founding father" of the GFP model, Markus Raivio. The final output was made with PowerPoint and Word based on the occupational part of the thesis and the gathered information.</p> <p>The enquiry addressed to the cultural workshops in Finland showed that most of the survey respondents wished for knowledge of occupational therapists in their own cultural workshop, but only few occupational therapists work in the cultural workshops. The research results tell that occupational therapy as a profession is little known, and false assumptions of the profession of occupational therapy exist. This was shown in the answers of the enquiry.</p> <p>The presentation event was held in December 2021 at the cultural workshop Lumo, Pori. The event included a Kahoot quiz and a lecture about occupational therapy. The thoughts that arose during the presentation were used in the final output. The final output was produced in two versions based on the wish of the partner, the official version for the financing body and the visual version for the cultural workshop to be used freely.</p> <p>It was frequently mentioned during the thesis process that occupational therapy was seen useful, providing new perspectives and multiprofessionalism for cultural workshops. According to gathered information the cultural workshops do not provide health care or rehabilitation. The interest for occupational therapy of the partner raised an idea of a new perspective for cultural workshop activity. Do work titles matter when it comes to occupation? Could the GFP model be developed with occupational science? This would be an interesting topic for further research.</p>	
Keywords	cultural workshop, occupational therapist, job description, GFP model, Therapeutic Power

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön lähtökohdat	2
2.1	Porin kulttuuripaja Lumo	2
2.2	Tarkoitus ja tavoite	3
2.3	Toiminnallinen eli monimuotoinen opinnäytetyö	3
2.3.1	Laadullinen tutkimus	3
3	Mikä tekee toiminnasta terapeutista?	4
3.1	Toiminnan subjektiiviset ulottuvuudet	5
3.2	Toiminnan kontekstuaaliset ulottuvuudet	5
3.3	Toiminnan suunnitteluprosessin elementit	6
4	Kulttuuripajat ja toimintaterapia: mitä yhteistä?	7
4.1	Guided Functional Peer Support – kulttuuripajamallin viitekehys	8
4.2	Yhteneväisiä mielenterveyshäiriöiden viitekehyksiä toimintaterapiasta	9
5	Opinnäytetyön toiminnallinen osuus	9
5.1	Kysely	10
5.2	Esittelytilaisuus Porin kulttuuripaja Lumossa	13
6	Tuotoksen suunnittelu ja toteutus	14
6.1	Ideointi	14
6.2	Tuotos	15
6.3	Palautteen kerääminen ja tuotoksen viimeistely	15
7	Pohdinta	16
7.1	Yhteistyökumppanin palaute opinnäytetyöstä	18
7.2	Jatkokehittäminen	18

Lähteet

Liitteet

Liite 1. Toimintaterapeutin työ kulttuuripajalla -kyselyn tulokset ja vastaukset sekä analyysi ja tulkinta

Liite 2. Toimintaterapeutti kulttuuripaja Lumolla -kyselyn vastaukset sekä analyysi ja tulkinta

Liite 3. Toimintaterapeutti Porin kulttuuripaja Lumossa

Liite 4. Kulttuuripaja Lumo toimintaterapian lumoissa

# 1 Johdanto

Toimintaterapian juuret ulottuvat 1700-luvun psykiatriin laitoksiin, joissa mielenterveyshäiriöistä kärsivät potilaat teljettiin lukkojen taa ja heitä kohdeltiin julmasti. Potilaat käyttäytyivät eläimellisesti ja heidän kohteluaan alettiin kyseenalaistaa. Hoitomuotoina alettiin kokeilla puutarhanhoitoa, maanviljelyä ja tuon ajan käsityöläisten töitä. Toiminta todettiin kuntouttavaksi, ja näin terapeutinen toiminta ja toimintaterapia käsitteinä saivat alkunsa. (Joutsivuo 2005: 20–21, 35.) Suomen toimintaterapian historiasta hyvänä esimerkkinä kertoo Turun saaristossa sijaitseva Seilin saari, jonne 1800-luvun lopulla lähetettiin parantumattomina pidettyjä naispuolisia mielenterveyspotilaita. Seilin saaren mielisairaalassa pidettiin tärkeänä hoitomuotona työterapiaa, jossa potilaat kutoivat kankaita ja valmistivat vaatteita. (Kansallisarkisto Turku 2022.)

1900-luvulla toimintaterapiaa alettiin kehittää tieteelliseen suuntaan ja sitä alettiin tutkia tarkemmin muun muassa psykiatri Adolph Meyerin toimesta. Suomessa ensimmäinen toimintaterapeuttikoulutus alkoi vasta 1970-luvulla. (Joutsivuo 2005: 21–27, 84–86.) Nykyisin toimintaterapiaa opiskellaan viidessä eri ammattikorkeakoulussa, ja tutkintoon valmistuvien määrä on kasvava (Suomen toimintaterapeuttiliitto 2022). Ympäri Suomea on kysyntää toimintaterapeuteista, ja kysyntä lisääntyy ammatista leviävän tiedon ja alan kehityksen mukana (Mäkelä 2021).

Opintojemme aikana olemme saaneet kuulla toimintaterapian olevan monelle vieras käsite ja olemme opetelleet kertomaan toimintaterapiasta siitä kysyville. Ala on Suomessa vielä nuori, vaikka terapeutin toiminnan käytön historia viekin kauas. Opin näytetyöllämme tahdomme lisätä toimintaterapian tunnettavuutta ja osaltamme viitoittaa tietä, mahdollistaen toimintaterapialle uusia väyliä auttaa ihmisiä kohti merkityksellistä toimintaa ja merkityksellistä arkea, joka on enemmän kuin pelkkää pärjäämistä. (Suomen Toimintaterapeuttiliitto 2022.)

Kulttuuripajan toiminta pohjautuu kulttuuripajamalliin (Guided Functional Peer Support), ja kulttuuripajamallin keskiössä on toimintaterapian arvojen tavoin mielekäs toiminta. Toiminnan keskittyessä kulttuuripajan kävijöiden mielenkiinnon kohteisiin sekä voimavaroihin mahdollistetaan mielekkäiden haasteiden saavuttamiseen liittyviä onnistumisen kokemuksia, jotka parantavat kävijöiden itseluottamusta ja lisäävät motivaatiota sekä toivoa toipumisesta (Santala 2017). Kun toimintaa käytetään terapeutisena välineenä, on ymmärrettävä näiden kolmen osa-alueen suhde toisiinsa sekä elementit, joita osa-alueet pitävät sisällään, johon toimintaterapeutti on erikoistunut.

Opinnäytetyömme on toteutettu yhteistyössä kulttuuripaja Lumon kanssa. Porissa sijaitseva kulttuuripaja Lumo tarjoaa 18–35-vuotiaille nuorille aikuisille mielekästä toimintaa sekä tukea mielenterveyteen (Kulttuuripaja Lumo 2018). Yhteistyökumppanimme toivoi keinoja asiakkaiden eteenpäin ohjautuvuuteen ja lisäresursseja yksilöohjaukseen sekä tietoa toimintaterapiasta ja toimintaterapeutin tuomista mahdollisuuksista kulttuuripaja Lumossa. Voisiko toimintaterapeutti työskennellä Porin kulttuuripaja Lumossa, ja jos voisi, mikä olisi toimintaterapian tuoma lisäarvo Lumon toimintaan?

## 2 Opinnäytetyön lähtökohdat

Näimme opinnäytetyömme mahdollisuutena vaikuttaa toimintaterapian tunnettavuuteen kolmannen sektorin palveluiden parissa. Koimme myös erityisen tärkeäksi päästä mukaan mielenterveyteen ja elämäntilanteeseen liittyvien palveluiden kehittämiseen.

### 2.1 Porin kulttuuripaja Lumo

Yhteistyökumppanimme toimi Porin kulttuuripaja Lumo. Lumo tarjoaa monipuolista ryhmätoimintaa 18–35-vuotiaille nuorille aikuisille, jotka ovat haastavassa elämäntilanteessa ja tarvitsevat arkeensa mielekästä tekemistä. Lumon toiminta perustuu kulttuuripajamalliin, jonka merkittävimpiä arvoja ovat vapaaehtoisuus sekä vertaisuus. Vertaisuus perustuu asiakkaiden mielenkiinnon kohteisiin. Kulttuuripaja tarjoaa henkilölle mahdollisuuden tavata uusia ihmisiä ja saada tukea mielenterveyteen. Kulttuuripajan ryhmässä osallistujia voi toteuttaa itseään omien mieltymysten, taitojen ja voimavarojen puitteissa. (Kulttuuripaja Lumo 2018.)

Yhteistyökumppanimme koki, että Porin kulttuuripaja Lumon arvot sekä toimintatavat ovat yhdenmukaisia toimintaterapian kanssa ja ilmaisi, että kulttuuripaja Lumo hyötyisi toimintaterapiaan liittyvästä opinnäytetyöstä. Yhteistyökumppanin kanssa käydyistä keskusteluista nousivatkin esiin seuraavat huomiot:

- Asiakkaiden ohjaaminen Lumosta eteenpäin on haasteellista, ja siihen kaivataan jonkinlaista työkalua, ohjausta tai ammatillista osaamista.
- Asiakkaiden yksilötapaamiset ovat hankalia sovittaa ohjaajien työaikaan. Voisiko tässä olla avuksi uusi työntekijä, joka on toimintaterapeutti?
- Mitä toimintaterapeutti tai toimintaterapia voisi tuoda lisää Lumon toimintaan ja asiakkaille? Yhteistyökumppanimme kaipasi lisätietoa toimintaterapiasta yleisesti.

Näistä saimme itsellemme muodostettua seuraavat opinnäytetyön tutkimuskysymykset *”Minkälainen toimintaterapeutin osaaminen hyödyttäisi Porin kulttuuripaja Lumoa?”* ja *”Mitä lisäarvoa toimintaterapeutin asiantuntemus toisi Porin kulttuuripaja Lumolle?”*.

## 2.2 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kehittää ehdotus toimintaterapeutin työnkuvasta kulttuuripajatoimintaan Porin kulttuuripaja Lumossa. Tavoitteena on opinnäytetyön avulla hankkia tietoa toimintaterapeutin työnkuvasta sekä mahdollisuuksista toimia Porin kulttuuripaja Lumossa. Halusimme myös saada pohjatietoa yleisesti toimintaterapeuttien työtilanteesta Suomen kulttuuripajoilla lopullista tuotosta varten.

## 2.3 Toiminnallinen eli monimuotoinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoite on saada aikaan toiminnallinen tuotos, jonka kanssa ratkaistaan jokin ongelma, kuvaillaan prosessia tai kehitetään alan käytäntöjä käytännön toiminnan kautta. Toiminnallista opinnäytetyötä kutsutaan myös monimuotoiseksi opinnäytetyöksi. (Säteri 2020.)

Päädyimme monimuotoiseen opinnäytetyömuotoon yhteistyökumppanimme toiveiden perusteella. Keskusteluissa painotettiin kiinnostusta toimintaterapiaa kohtaan ja kehittämisideoita nykyiseen tilanteeseen kulttuuripajan toiminnassa. Yhteistyökumppanimme toivoi uusia näkökulmia asiakkaiden ohjautuvuuteen liittyen sekä ratkaisuja ajan ja henkilöstön riittämättömyyteen asiakkaiden palvelemisessa kulttuuripajan arvojen ja tavoitteiden mukaisesti.

Kannustavan ja myönteisen yhteistyökokemuksen perusteella koimme hyödyllisemmäksi tuoda informaatiota toimintaterapiasta työntekijöitä osallistavalla tavalla kuin pelkän kirjallisuuskatsauksen keinoin. Rantala (2018) kuvaa tutkimuksessaan aktivoinnin ja toiminnan auttavan oppijaa miettimään vanhoja asenteitaan ja siten oppimaan uutta. Yhteistoinnallisuus ja ryhmässä työskentely tuovat toiminnalliseen oppimiseen omat positiiviset vaikutuksensa, kuten sosiaalisten- ja yhteistyötaitojen edistämistä (Rantala 2018).

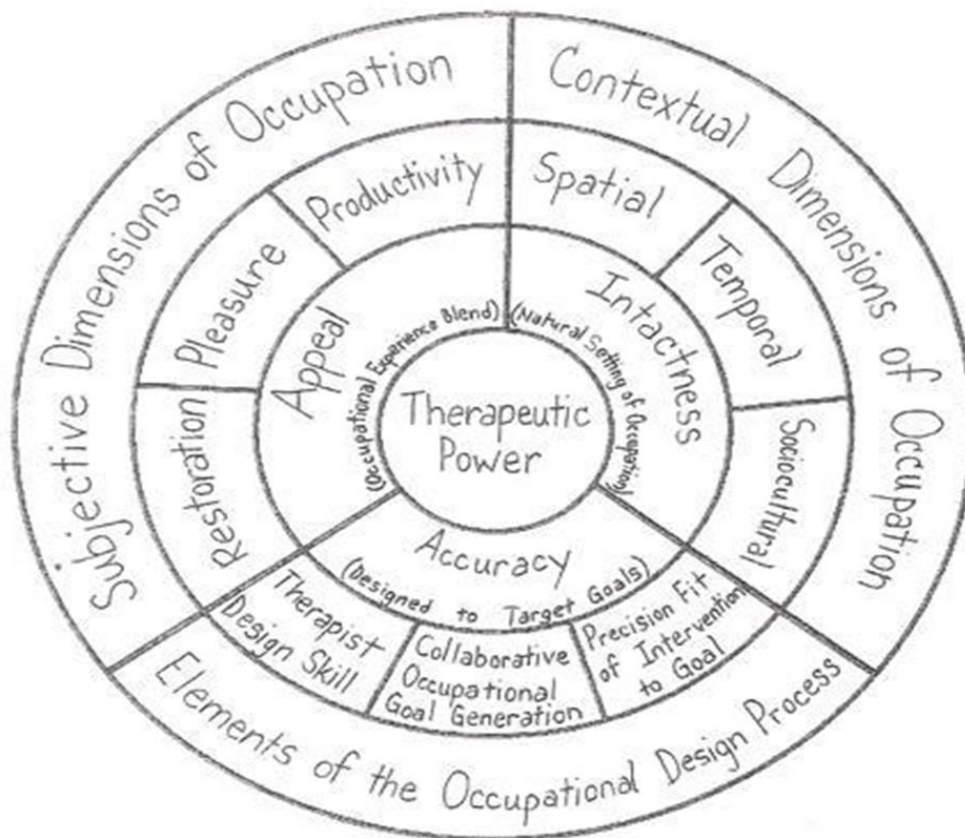
### 2.3.1 Laadullinen tutkimus

Koska monimuotoinen opinnäytetyö on tutkimusasetelmaltaan melko vapaa, on luontevaa valita asetelman tueksi laadullisen tutkimuksen menetelmiä, joihin kuuluvat työhön

valitsemamme kyselyt, keskustelut sekä sähköpostihaastattelut. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeintä saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta, jolloin useamman menetelmän käyttäminen on luonnollista. (Tuomi ja Sarajärvi 2002: 62–66.)

### 3 Mikä tekee toiminnasta terapeutista?

Sekä kulttuuripajamalli että toimintaterapia nojaavat yhteen asiaan: toiminnan terapeutiseen vaikutukseen. Yhteistyökumppanimme esittikin hyvän kysymyksen: miksi toiminta sitten on terapeutista? Halusimme tuoda vastauksen tähän, joten otimme kysymyksen ohjaamaan opinnäytetyömme teoreettista pohjaa. Toimintaterapian teoriamaaleista löytyy ainakin yksi näkökulma vastaukseksi kysymykseen. Doris Pierce on kehittänyt toimintaterapiaan käytettäväksi toiminnan terapeuttisen voiman mallin, joka tarkastelee terapeutista toimintaa sekä toiminnan käyttöön liittyvää suunnitteluprosessia.



Kuva 1. Terapeutin toiminnan voiman malli (Pierce 2001; 2003).

Doris Piercen (2001; 2003) mukaan toiminnan terapeutinen voima syntyy kolmesta eri osa-alueesta, toiminnan subjektiivisista ja kontekstuaalisista ulottuvuuksista sekä toimin-



nan suunnitteluprosessin elementeistä. Kun toimintaa käytetään terapeuttisena välineenä, on ymmärrettävä näiden kolmen osa-alueen suhde toisiinsa sekä elementit, joita osa-alueet pitävät sisällään.

### 3.1 Toiminnan subjektiiviset ulottuvuudet

Jotta toiminta toimii terapeuttisena välineenä, on toiminnan vedottava yksilöön (*appeal*). Vetoavuudella tarkoitetaan yksilön kokemusta toiminnan tuottamasta vahvistavuuden (*restoration*), mielihyvän (*pleasure*) ja tuotteliaisuuden (*productivity*) tunteesta. (Pierce 2003: 9, 45–46.)

*Tuotteliaisuus* on ihmisen luonteen keskiössä. Se ulottuu jokaiseen toimintaan ja antaa tekijälleen suurta mielihyvän tunnetta. Täten kaikki tavoitesuuntautunut toiminta on tuotteliasta. Jotta toiminta olisi terapeuttista, toiminnan haastavuuden sekä yksilön taitojen tulee olla tasapainossa, kuitenkin sisältäen tarpeeksi haastetta, jotta kehitystä tapahtuu. (Pierce 2001: 252–253.)

*Mielihyvä* on melkein tuotteliaisuuden vastakohta: siinä missä tuotteliaisuus keskittyy tavoitteisiin, mielihyvä keskittyy prosessiin. Mielihyvä on osa yksilön toiminnassa kokemaa nautinnollisuuden tunnetta. Kun toiminta miellyttää, se on tehokasta ja siihen on helpompi sitoutua. (Pierce 2001: 253.)

*Vahvistavuudella* tarkoitetaan toimintoja, jotka palauttavat, antavat energiaa sekä auttavat jaksamaan jokapäiväisessä elämässä. Uni esimerkiksi on elintärkeä ja vahvistava toiminta: se vaikuttaa esimerkiksi hermoston plastisuuteen, kehon immuunitoimintaan, kognitiivisiin kykyihin sekä mielialaan. Valveilla tehtävän toiminnan vahvistavuus on yksilöllinen kokemus – toiselle hiljainen toiminta on vahvistavaa, kun taas toiselle sitä on itsestä huolehtimiseen liittyvä toiminta, esimerkiksi liikunta. (Pierce 2001: 253–254.)

### 3.2 Toiminnan kontekstuaaliset ulottuvuudet

Toiminnan konteksti on aina tilannekohtainen ja yksilöllinen, ja nämä tekevät kokemuksesta yksilölle ainutlaatuisen (*intactness*). Ainutlaatuisuus koostuu toiminnan fyysisestä (*spatial*), ajallisesta (*temporal*) sekä sosiokulttuurisesta (*sociocultural*) ympäristöstä. Voidaan myös ajatella, että ainutlaatuisuuden kautta tehdään terapeuttinen toiminta rutiiniksi käyttämällä tyypillistä kontekstia. (Pierce 2001: 254.)

*Toiminnan fyysisellä ympäristöllä* tarkoitetaan yksilön kokemukseen vaikuttavia fyysisiä tekijöitä, jotka Piercen mukaan koetaan pääasiassa kehollisina tuntemuksina. Ympäristössä näitä ovat vallitsevat olosuhteet, muun muassa tilat, toiset ihmiset, äänet ja hajut. Tämän lisäksi fyysisyyteen kuuluu ihmisen omat ominaisuudet, jotka vaikuttavat toimintaan, kuten vireystila, kehon suhde esineisiin tai kehon fysiologinen toiminta. Myös paikkat, työkalut, tuotteet sekä kulttuuriset symbolit, jotka ilmaisevat yksilön identiteettiä ja joihin yksilö osoittaa kiintymystä, kuuluvat fyysisen ympäristön alueeseen. (Pierce 2001: 254–255.)

Ajallisuus näkyy ihmisessä elämänkaarena, elämästä kuolemaan, ja toiminta on yksittäinen tapahtuma kaiken keskellä. Vaikka muoto on sama, toiminta on kokemukseltaan ainutlaatuinen, sillä se tapahtuu aina eri aikaan, erilaisessa yksilön elämäntilanteessa.

*Toiminnan ajallinen ympäristö* pitääkin sisällään

- elämän rytmin, jonka perusta on kehämäinen kulku. Esimerkiksi vuodenaikojen mukaan vaihtuva valon määrä vaikuttaa energiatasoon sekä toiminnan laatuun. Myös vuorokaudenajat ja niiden valon määrä vaikuttavat yksilön toimintoihin.
- yksilöllisesti säädeltäviä toiminnan ajallisia ominaisuuksia, kuten tekemisen ja toiminnan tahti, kesto, jaksotus sekä ajoitus.
- yksilön omat, ajan myötä kehittyneet rutiinit ja tavat.

Toiminnan terapeuttista voimaa vahvistaa yksilön luonnollisen elämän- ja päivärytmin hyödyntäminen. Kun terapeuttista toimintaa käytettäessä huomioidaan yksilön omat sekä toiminnan vaatimat rytmit, jaksotus, tahti sekä kehitykselliset rakenteet, saadaan aikaan tehokkaasti yksilöä eteenpäin vievä tilanne. (Pierce 2001: 255.)

*Sosiokulttuurinen ympäristö* käsittää erilaiset sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät, jotka liittyvät toimintaan sekä yksilöön itseensä. Näitä ovat roolit, ryhmät, perhe, ihmissuhteet, kulttuuriin sidotut toimintatavat, yksilön omat tavat, sukupuoli-identiteetti, historia, politiikka, talous sekä yhteiskuntaan liittyvät mahdollistavat ja estävät vaikutukset. Tärkeää sosiokulttuurista ympäristöä tarkastellessa onkin tunnistaa yksilön suhde ja dynamiikka suhteessa muihin, esimerkiksi palveluntarjoajiin tai instituutioihin, sekä tuoda esiin yksilön vaikutusmahdollisuudet ympäristöönsä liittyen. (Pierce 2001: 255–256.)

### 3.3 Toiminnan suunnitteluprosessin elementit

Jotta toiminnasta saadaan terapeuttista, on toiminnalla oltava tavoitteita. Täsmällisyydellä (*accuracy*) tarkoitetaan toiminnan kohdistamista tavoitteisiin, jotka ammattilai-

nen tekee yhdessä yksilön tai asiakkaan kanssa. Toiminnan täsmällisyys riippuu ammattilaisen suunnittelutaidoista (*therapist design skills*), tavoitteiden asettelusta (*collaborative occupational goal generation*) sekä toiminnan soveltuvuudesta yksilön tavoitteisiin (*precision fit of intervention to goal*) sekä edellyttää tutkitun tiedon sekä näyttöön perustuvuuden käyttöä. (Pierce 2001: 256.)

Pierce (2001; 2003) tarkastelee ammattilaisen suunnittelutaitoja toimintaterapiaprosessin näkökulmasta, mutta koska suunnitteluprosessiin voi liittyä muitakin ammattilaisia, käymme läpi yleisiä kohtia *ammattilaisen suunnittelutaidoista* (therapist design skills).

Hyvät suunnittelutaidot omaava ammattilainen kykenee vastaamaan asiakkaan tarpeisiin paremmin. Jos ammattilaisen suunnittelutaidot ovat puutteelliset, toiminnan terapeutisuuskin jää puutteelliseksi, ja työskentely jää valmiustasolle. Tärkeitä suunnittelutaitoja ovat sekä asiakkaan että ammattilaisen motivaatio, tiedonkeruu, tavoitteiden määrittely, ideointi, idean valinta, toteutus ja arviointi. (Pierce 2001: 256–257.)

Kun tavoitteita asetetaan, tulisi se tehdä yhteistyössä yksilön kanssa, jotta toiminta on motivoivaa ja sitouttavaa. *Tavoitteiden asettelun* onnistuminen edellyttää aitoa, tasa-arvoista kohtaamista, vastavuoroista keskustelua yksilön ja ammattilaisen välillä sekä yksilön näkökulman aitoa ymmärtämistä. (Pierce 2001: 257.)

*Toiminnan soveltuvuus yksilön tavoitteisiin* on yksinkertaisesti juuri sitä: toimintaa ja sen soveltuvuutta tarkastellaan asetettujen tavoitteiden kautta. Ammattilaisen tulee pohtia, viekö valittu toiminta yksilöä eteenpäin kohti tavoitteiden toteutumista, kartoittaa, millaisia mahdollisia uhkia ja esteitä toiminta sisältää sekä valita itselleen toimintastrategioita, jotka tukevat tavoitteiden saavuttamista. Ammattilaisen tekemä tilanteen, toiminnan ja itsen reflektointi auttaa vahvistamaan toiminnan terapeutisuutta yksilölle. (Pierce 2001: 257.)

#### **4 Kulttuuripajat ja toimintaterapia: mitä yhteistä?**

Toimintaterapian ja kulttuuripajan arvojen yhtäläisyys näkyy kiinnostuksessa asiakkaaseen ja yhteisöön, ei diagnoosiin. Vertaistuki kulttuuripajoilla perustuu siihen, että kävijät ovat ongelmistaan huolimatta yksilöitä, joita yhdistävät diagnoosin sijaan yhteiset kiinnostuksen kohteet (Raivio ym. 2016: 41). Lisäksi kulttuuripaja auttaa asiakkaita vahvistamaan omaa elämänlaatua kohentavia asioita mielenkiinnon kohteiden kautta

toteutettavalla toiminnalla, joka on toimintaterapiassakin hyvin keskeinen asia: toimintaterapiassa pyritään saattamaan asiakas kohti merkityksellistä elämää, joka kumpuaa asiakkaasta itsestään sekä hänen toiveistaan ja tavoitteistaan. (Raivio ym. 2019: 41; Suomen toimintaterapeuttiliitto 2022.)

#### 4.1 Guided Functional Peer Support – kulttuuripajamallin viitekehys

Kulttuuripajojen toiminta Suomessa perustuu GFP-malliin (*Guided Functional Peer Support, ohjattu toiminnallinen vertaistuki*), joka toimii yhtenä viitekehystenä kulttuuripajamallissa (Raivio, Raivio, Purola, Vuorinen ja Koikkalainen 2016: 19). GFP-mallissa keskeisinä osatekijöinä ovat **vertaistuki**, **toiminta** ja **ohjaus**, joista vertaisuus on kulttuuripajatoiminnan perustava lähtökohta. Vertaisuus myös tulee toiminnassa mukana olleiden kertomuksissa ilmaisuna useasti esille. **Vertaisuus** on merkittävässä asemassa moneen muuhun toimintaan nähden: se synnytetään ja kehitetään yhdessä, ja tekijät ovat yhdenvertaisia (Raivio ym. 2016: 19).

**Toiminnallisuus** ei kulttuuripajamallissa perustu keskustelemiseen, sairauteen tai ohjelmaan, vaan aktiivisen toimijan kokonaisvaltaiseen osallisuuteen sekä oman elämänsä että koko yhteisön kannalta. Toiminnalla pyritään saamaan kuntoutuksen passiivisesta objektista itsestään ja kyvyistään tietoinen subjekti. (Raivio ym. 2016: 25.) Kulttuuripajamallin toiminta on asiakaslähtöistä, ja asiakkaat saavat itse kertoa millaista toimintaa ja tukea juuri he tarvitsevat.

**Ohjausta** pidetään yleisesti kaiken yhteiskunnallisesti tärkeän toiminnan osatekijänä, oli sitten kyse itseohjautuvuudesta, ihmisestä, laitteesta, yhteisöstä tai organisaatiosta (Raivio ym. 2016: 32). Kulttuuripajamallissa on asetettu työntekijä ja kävijä samalle viivalle – kävijät ovat oman alansa asiantuntijoita, aivan kuten työntekijätkin. Työntekijän ei tarvitse pitää yllä kuvaa siitä, että hän osaisi ja tietäisi kaiken, eikä vertaisohjaajan tai kävijän tarvitse kantaa työntekijän vastuuta. (Raivio ym. 2016: 36.)

Kulttuuripajamallin viitekehystä soveltaa jokainen kulttuuripaja omalla tavallaan. Toiminnallinen vertaistuki ei perustu asiakkaita yhdistäviin diagnooseihin, vaan siihen, että ongelmista huolimatta kävijät ovat yksilöitä, joita yhdistää diagnoosin sijaan mahdolliset yhteiset kiinnostuksen kohteet (Raivio ym. 2016: 41). Sosiaalipedagogiikan viitekehys kulttuuripajamallissa tarkoittaa yksilöiden ja ryhmien hyväksymistä ilman sosiaalisten ja pedagogisten ongelmien rajoitteita. Työntekijöiden merkitys on olla tukemassa ja kannustamassa ilman ongelma- ja sairauskeskeisyyttä. (Raivio ym. 2016: 84).

## 4.2 Yhteneväisiä mielenterveystyön viitekehyksiä toimintaterapiasta

*Inhimillisen toiminnan malli (The Model Of Human Occupation)* on yksi keskeisimpiä teoreettisia viitekehyksiä, joita toimintaterapiassa käytetään. Inhimillisen toiminnan malli tarkastelee ihmisen toimintaa henkilökohtaisen motivaation, henkilön suorituskyvyn ja kokonaisvaltaisen elämäntyylin kautta. Inhimillisen toiminnan mallin pohjalta on kehitelty monia tutkittuja ja käytössä olevia arviointimenetelmiä, ja toimintaterapeuteilla on käytössään myös työkyvyn arviointimenetelmiä. Työkykyisyyttä arvioitaessa inhimillisen toiminnan malli tutkailee ihmisen omia kokemuksia ja voimavaroja psykososiaalisesta näkökulmasta, eikä sairaus tai vamma, joka vaikuttaa työkykyyn, ole keskeistä. (Taylor 2017: 4; Suomen toimintaterapeuttiliitto 2022.)

*Psykodynaaminen teoria* on yksi lähestymistapa toimintaterapiaprosessia sekä asiakasta ajatellen. Se tarjoaa johdonmukaisen kuvauksen luovia menetelmiä käyttävästä terapiasuuntauksesta, jota hyödynnetään psykodynaamisessa toimintaterapiatyöskentelyssä. Teorian keskiössä on ihmisen tunteiden ja motivaation tarkastelu, ja työskentelyssä keskitytään itsetutkiskeluun sekä itsetietoisuuden lisääntymiseen, jonka kautta päästään toivottuun tulokseen. Teoriaan pohjautuvan viitekehyksen mukaisesti toimittaessa terapiaprosessiin yhdistyy erilaisten luovien menetelmien käyttö. Asiakkaan omalle pohdinnalle annetaan tilaa, ja hänen eheytymistään ja persoonallista kasvuaan tuetaan. Psykodynaaminen teoria ja siihen pohjautuvat viitekehykset ovat käytössä erityisesti toimintaterapeuteilla, jotka toimivat mielenterveystyön tai psykiatrisen kuntoutuksen parissa. (Atkinson ja Wells 2000: 5–6, 21–31.)

## 5 Opinnäytetyön toiminnallinen osuus

Yhteistyökumppanimme ilmaisi kiinnostusta toimintaterapiaa kohtaan, ja lähdimme pohtimaan, miten tuon kiinnostuksen saisi herätettyä myös mahdollisten rahoittajien ja päättävien tahojen suuntaan, jotta tulevaisuudessa toimintaterapeutti voisi työskennellä kulttuuripajalla omalla työnkuvallaan. Yhteistyökumppanimme kanssa käytyjen keskusteluiden perusteella jaoimme opinnäytetyön toteutuksemme kolmeen osaan:

1. Kysely kaikille Suomen kulttuuripajoille
2. Esittelytilaisuus kulttuuripaja Lumolle
3. Kyselyn ja esittelytilaisuuden pohjalta luotu lopullinen tuotos

Laajemmasta kyselystä ja esittelytilaisuudesta saaduista tiedoista lähdimme tekemään lopullista tuotostamme kulttuuripaja Lumolle.

## 5.1 Kysely

Laajemman kyselyn tavoitteena oli kartoittaa toimintaterapeuttien määrää Suomen kulttuuripajoilla. Halusimme lopullisessa tuotoksessa hyödyntää sekä tietoa kulttuuripajoilla mahdollisesti toimivien toimintaterapeuttien työnkuvasta että kulttuuripajojen työntekijöiden toiveita ja ajatuksia toimintaterapeutin työnkuvasta, mikäli kyseisellä kulttuuripajalla ei työskentelisi toimintaterapeuttia. Täten lopullisessa tuotoksessa olisi kartoitettu jo olemassa olevia käytänteitä kuin myös huomioitu työntekijöiden sekä asiakkaiden etu ja näkökulma.

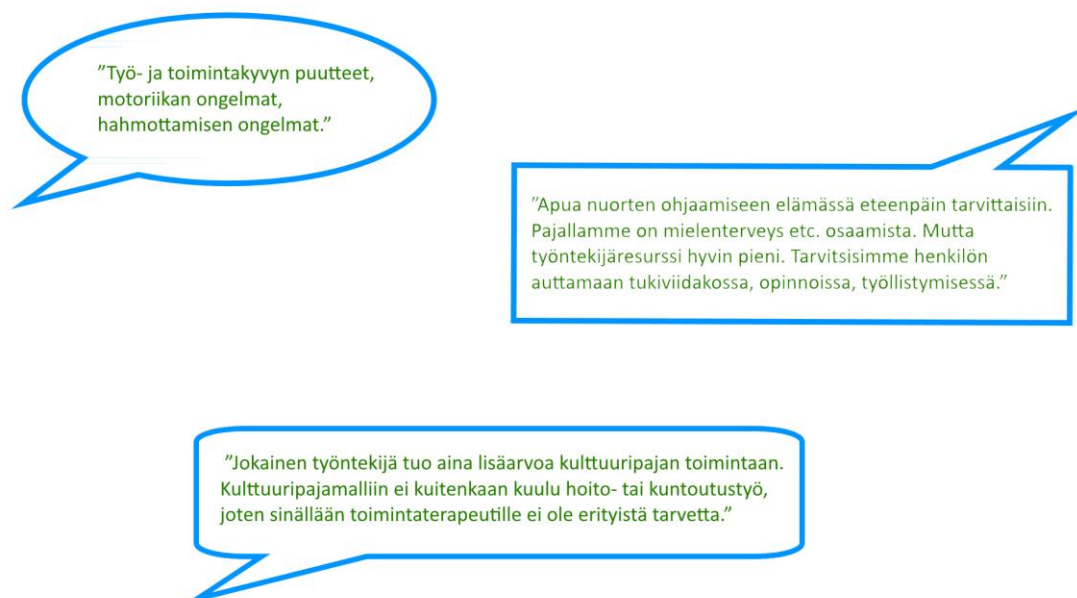
Päädymme ottamaan varsinaiseksi kohderyhmäksi vain työntekijät mahdollistaaksemme yhteistyön sujuvuuden sekä rajataksemme mahdolliset eettisiin näkökulmiin ja tietosuojaan liittyvät haasteet opinnäytetyömme ulkopuolelle.

Lähetimme sähköpostilla kyselyn yhteensä 43 kulttuuripajan työntekijälle, joista kyselyyn vastasi 11, yksi sähköpostiosoite osoittautui toimimattomaksi. Osallistuvia kulttuuripajoja oli 11, joten päätelimme että jokaisesta kulttuuripajasta, joille kyselyn lähetimme, vastasi yksi työntekijä. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, toimiiko Suomen kulttuuripajoilla toimintaterapeutteja, ja mikäli vastaus olisi ei, kokisivatko kulttuuripajat hyötyvänsä toimintaterapeutin ammattiosaamisesta ja miksi. Kyselyt analysoimme valitsemamme tutkimusmenetelmän aineistolähtöisellä sisällönanalyysilla, johon kuuluvat aineiston luokittelu, käsitteiden yhdistelyn kautta tutkimuskysymykseen vastaaminen sekä tulkintaan ja päättelyyn perustuva tekstianalyysi (Tuomi ja Sarajärvi 2002: 81).



Kuva 2. Koosteet vastauksista kaikille Suomen kulttuuripajoille suunnatusta kyselystä (Liite 1).

Kyselyyn saadut vastaukset olivat vaihtelevia; suurin osa toivoi toimintaterapeutista osaamista omalle pajalleen (75 %), ja vain kaksi toimintaterapeuttia työskentelee kyselyyn osallistuvilla kulttuuripajoilla (18 %) ohjaajan nimikkeellä.



Kuva 3. Vastauksia, jotka on poimittu kaikille Suomen kulttuuripajoille suunnatusta kyselystä (Liite 1).

Vastauksista voidaan päätellä, että toimintaterapeutti kulttuuripajalla toisi monipuolisuutta kulttuuripajan asiakkaiden tilanteiden kartoittamiseen sekä lisäresursseja työntekijäkuntaan (Kuva 2). Niistä käy myös ilmi, että vastaajilla oli selkeitä näkökulmia siitä, millaista erityisosaamista toimintaterapeutti voisi tuoda heidän työyhteisöönsä (Kuva 3).

Työ- ja toimintakyvyn arviointi yksilötasolla nousi vastauksista selvästi esiin, ja toimintaterapeutin näkökulma työkyvyn arviointiin liittyen on usein yksilökeskeinen sekä asiakaslähtöinen: mikä on asiakkaan oma kokemus tekemästään työstä, työympäristöstä ja miten toiminta vaikuttaa yksilöön. Toimintaterapiassa korostetaankin jokaisen yksilöllistä tapaa löytää mielekkyyttä elämään toiminnan avulla. Toimintaterapeutti voi kuitenkin myös arvioida sekä työympäristöä että työntekijää, ja olla osana kehittämässä toimivampaa, merkityksellistä työelämää. (Joutsivuo 2005: 169; Suomen Toimintaterapeuttiliitto 2022.)

Toimintaterapeutin työnkuva on asiakkaan etujen ajamista ja monesti myös asiakkaan puolesta puhumista. Moniammatillisuus on iso osa nykypäivän sosiaali- ja terveysalan osaamista. Toimintaterapeutti etsii ja välittää tietoa, ohjaa sekä auttaa asiakasta löytämään toimivia toimintatapoja arkeen, joka on enemmän kuin pelkkää pärjäämistä ja jonka päämääränä on Suomessa asiakkaan toimintamahdollisuuksien, osallistumisen ja hyvän elämän edistäminen. Toimintaterapiassa käytetyt arviointimenetelmät ja tutki-



muksiin pohjautuva toiminnantiede pilkkovat toiminnan osiin ja analysoivat toimintaa tavoilla, joita muissa ammattikunnissa ei tehdä. Toiminnan tutkiminen ja tiedon hyödyntäminen tuo moniammatillista lisäarvoa työyhteisöön. (Suomen Toimintaterapeuttiliitto 2022; Joutsivuo 2005: 201.)

Suomessa työskentelee monia toimintaterapeutteja kolmannen sektorin palveluissa ja järjestöissä ohjaajan työnimikkeellä. Toimintaterapia on kuntoutusala, jolla on sen monimuotoisuuden ansiosta sekä asiakaslähtöisyyden näkökulmasta paljon annettavaa erityisesti mielenterveyskuntoutujille. Kokonaisvaltainen ja holistinen näkemys asiakkaasta diagnoosiin katsomatta, asiakkaan omat mielenkiinnon kohteet ja arvot, merkityksellinen toiminta ja toiminnan terapeuttinen voima ovat keskeisiä sekä kulttuuripaja-toiminnan että toimintaterapian osalta. (Suomen Toimintaterapeuttiliitto 2022; Raivio 2016: 41.)

Vastauksissa mainitaan, että kulttuuripajamalliin ei kuulu hoito- tai kuntoutustyö, joten toimintaterapeutti ei ole erikseen tarpeellinen. Tähän liittyen Halkosalmi, Muona, Repo ja Rättö (2011) toteavatkin toimintaterapeuttien joutuvan määrittelemään omaa erityisosaamistaan sekä itselleen että muille ammattikunnille. Tämä voitaneen selittää sillä, mitä aiemmat tutkimukset ovat todenneet toimintaterapeutin työnkuvasta ja siihen kohdistuvien väärin oletuksien määrästä hoito- ja kuntoutustyön sektoreilla. Myös Ruotsin toimintaterapeuttiliiton esitteen alkusanoissa tuodaan esiin toimintaterapian olevan melko vieras ammatti. (Halkosalmi ym. 2011: 15; Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter 2013.) Toiminta myös yhdistyy monesti suoraan työhön käsitteenä, joten myös toimintaterapeutti yhdistetään usein työkyvyn ylläpitoon ja sitä kautta sairaala- ja kuntoutusmaailmaan. Todellisuudessa tämä on vain pieni osa toimintaterapeutin työtä, johon kuuluu erilaisten asiakkaiden, perheiden ja yhteisöjen tarpeiden sekä ympäristön arviointia ja muokkaamista toiminnan kautta. Esimerkiksi ennakoivassa mielenterveys-työssä käytännön työskentely pitää sisällään paljon muuta työtä kuin vastaanottotyötä. (American Occupational Therapy Association 2022; Canadian Association of Occupational Therapists 2016; Heiska 1998: 266.)

## 5.2 Esittelytilaisuus Porin kulttuuripaja Lumossa

Vallitsevan pandemian koettelemina päätimme toteuttaa opinnäytetyömme toiminnallisen ja toivoimme pääsevämme toteuttamaan osan opinnäytetyöstämme paikanpäälle yhteistyökumppanimme tiloihin. Järjestimme toimintaterapian esittelytilaisuuden Porissa kulttuuripaja Lumolla 30.11.2021. Esittelytilaisuuteen osallistuivat kaikki Lumon työntekijät, joita on neljä. Valmistelimme esitystä varten leikkimielisen Kahoot-kyselyn,

jonka voittaja palkittiin pienellä lahjalla. Kahoot-kyselyn kysymykset liittyivät toimintaterapiaan, ja kysymysten tietolähteinä käytimme Timo Joutsivuon "Mistä TOI on tullut? Suomalaisen toimintaterapian historia"-kirjaa vuodelta 2005 sekä internet-lähteitä, kuten Terveyskylän ja Suomen Toimintaterapeuttiliiton sivustoja, jotta tieto olisi ajantasaista ja kattavaa.

Kahoot-kyselyn jälkeen pidimme noin tunnin mittaisen luennon PowerPoint-esityksen siivittämänä. Luennolla käsitelimme aiheita 'mitä toimintaterapia on', 'missä toimintaterapeutit työskentelevät', ja 'mitä toimintaterapeutti voisi tarjota Lumon työyhteisöön'. Tarkoituksena oli kertoa toimintaterapiasta ja sen tarjoamista mahdollisuuksista sekä avata laajemman kyselyn vastauksia käytettäväksi kulttuuripaja Lumolle luotavaan ehdotelmaan. Luennolle osallistuneet toimivat hyvässä vuorovaikutuksessa läpi esityksen, ja saimme paljon arvokasta keskustelua ja sitä kautta tietoa heidän ajatuksistaan toimintaterapiaa kohtaan. Luennon lopuksi pyysimme osallistujia vielä vastaamaan sähköisesti kysymykseen "Millaista lisäarvoa toimintaterapeutin osaaminen voisi tuoda työhönne kulttuuripajalla?". Vastaukset olivat yhteneväisiä laajemman kyselyn kanssa: toimintaterapeutti toisi lisäarvoa omalla osaamisellaan nimenomaan yksilön ohjaamiseen sekä moniammatillisuutta työryhmään.

## **6 Tuotoksen suunnittelu ja toteutus**

### **6.1 Ideointi**

Idean tuotoksen tekemisestä saimme sekä yhteistyökumppanin että kulttuuripajamallin kehittäjän Markus Raivion kanssa käytyjen sähköposti- ja palaverikeskusteluiden pohjalta. Hyödynsimme tietoa myös löytämistämme jo tehdyistä toimintaterapian opinnäytetöistä, joissa oli luotu esite lopullisena tuotoksena. Peuran ja Väyrösen (2019) esite kertoi toimintaterapeutin osaamisen hyödyistä mielenterveyskuntoutujien asumispalveluissa. Lampun, Niinin ja Jylhän (2010) opinnäytetyön tuotos "Toimintaterapia päivätoimintayksikkö Pihlassa" oli esite yhteistyökumppanin tarjoamista palveluista. Toiminnallinen opinnäytetyö oli sekä meidän että yhteistyökumppanimme yhteinen toive, joten lähdimme suunnittelemaan, miten koostaisimme lopullisen tuotoksen ja mistä löydäisimme siihen tarvittavat tiedot.

Ehdotimme yhteistyökumppanillemme esittelytilaisuutta paikan päällä, ja varasuunnitelmana oli järjestää esittelytilaisuus etäyhteydellä, mikäli pandemia-ajan rajoitukset niin

määräisivät. Esittelytilaisuuden tarkoituksena oli sekä kertoa toimintaterapiasta että kerätä kulttuuripaja Lumon työntekijöiden mielipiteitä esitteen luomista varten.

Tuotosta varten tahdoimme kerätä mahdollisimman paljon tietoa kulttuuripajalla työskentelevistä toimintaterapeuteista sekä työntekijöiden mielipiteitä toimintaterapiasta. Laadimme tiedonkeruuta varten kyselyn. Kysely lähetettiin sähköpostilla kaikille löytämillemme kulttuuripajojen työntekijöille, ja saimme 11 vastausta. Analysoimme saamamme palautteet laadulliseen tutkimukseen liittyvällä aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä ja aloimme sekä kyselyn tulosten että esittelytilaisuuden kyselyn vastausten pohjalta työstämään lopullista tuotostamme.

## 6.2 Tuotos

Päädymme yhdessä yhteistyökumppanimme kanssa ratkaisuun, jossa teemme tuotoksesta sekä visuaalisemman version kulttuuripaja Lumon omaan käyttöön että virallisemmin muotoillun, mahdollisille rahoitustahoille suunnatun version. Tuotosten tarkoituksena oli jakaa tietoa toimintaterapiasta ja sen vaikuttavuudesta sekä luoda ehdotelma toimintaterapeutin työnkuvasta kulttuuripaja Lumossa omalla ammattinimikkeellään.

Virallisempi versio tehtiin Microsoft Office Word -ohjelmalla oppilaitoksen asiakirjapohjaa hyödyntäen. Käytimme tähän tiivistettyä tietoa, diagrammeja ja kyselyiden analyysia lisäämään vaikuttavuutta. Visuaalisempaan versioon käytimme PowerPointia, johon saimme käyttää luovaa osaamistamme. Tähän versioon käytimme tekijänoikeudellisista syistä omia valokuviamme.

## 6.3 Palautteen kerääminen ja tuotoksen viimeistely

Lähetimme lopullisen tuotoksemme yhteistyökumppanillemme arvioitavaksi sähköpostilla ja pyysimme mahdollisia kehitysehdotuksia. Kehitysehdotusten pohjalta viimeistelimme lopulliset tuotoksemme. Esitteet lähetimme yhteistyökumppanille vapaaseen käyttöön ja pyysimme e-lomakekyselyn avulla vapaamuotoisen palautteen sekä tuotoksesta että opinnäyteprosessista.

## 7 Pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa yhteistyökumppanillemme ehdotelma toimintaterapeutin työnkuvasta. Tätä ajoi eteenpäin näkemys siitä, ettei toimintaterapeutin potentiaalia hyödynnetä kulttuuripajatoiminnassa, koska toimintaterapeutin osaamista ja sen hyötyjä ei tunnisteta riittävästi. Tähän haasteeseen halusimme projektillamme vastata.

Lopullinen tuotos pohjautui moninkertaiseen yhteistyökumppanin palautteeseen toteutuksen eri vaiheissa, jonka pohjalta kehitimme työtämme. Tuotoksemme kehittelyyn vaikuttivat monet ajankohtaiset seikat, kuten meneillään oleva pandemia-aika, yhteistyökumppanimme aikataulut, saatavilla oleva tieto ja materiaali sekä meidän omat elämäntilanteemme. Meille oli tärkeää, että tuotoksellamme olisi mahdollisuus vaikuttaa Porin kulttuuripajatoimintaan ja tätä kautta mahdollisesti muuallekin Suomen kulttuuripajoihin. Siksi päädyimme sähköiseen materiaaliin, joka vastaa nykypäivää ja on helppo välittää eteenpäin.

Päädyimme rajaamaan opinnäytetyön kohderyhmäksi vain kulttuuripajojen työntekijät mahdollistaaksemme yhteistyön sujuvuuden sekä välttääksemme mahdolliset eettisiin näkökulmiin ja tietosuojaan liittyvät haasteet opinnäytetyömme ulkopuolelle. Emme käsitelleet asiakkaiden tietoja tai arkaluonteisia asioita opinnäytetyössämme.

Hyvää tieteellistä käytäntöä noudatettaessa varmistetaan, että osallistujilla on mahdollisuus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Osallistujille on tiedotettu, miten aineistoa kerätään ja säilytetään. Heidän tulee olla myös tietoisia siitä, mitä tutkimus käsittelee ja keneltä saa tarvittaessa lisätietoa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013: 6–7.) Kyselyissämme painotettiin vastausten olevan anonyymeja sekä kerrottiin, että vastaukset hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön julkistamisen jälkeen. Tiedotimme ajoissa yhteistyökumppaniamme tulevista kyselyistä sekä tilaisuudesta ja painotimme kaiken osallistumisen olevan vapaaehtoista. Lisäsimme kyselyihimme myös tietosuoja- ja vapaaehtoisuuskohdat.

Otanta työssämme on todella suppea, joten tulokset eivät ole välttämättä hyödynnettävissä laajemmin. Opinnäytetyö on kuitenkin harjoitustyö, jonka tarkoituksena on osoittaa oppineisuutta omalta alalta. Täten otannan koolle ei anneta niin isoa arvoa. (Tuomi ja Sarajärvi 2002: 73.)

Tutkimuskysymyksiimme saimme suoraan hyvät vastaukset kyselyn sekä esittelytilaisuuden avulla. Kykenimme toiminnallisen osuuden pohjalta toteamaan, että Porin kulttuuripaja Lumo hyötyisi erityisesti toimintaterapeutin tekemästä yksilötyöstä asiakkaiden kanssa. Omien vahvuuksien huomioinnin sekä eteenpäin ohjaamisen lisäksi toimintaterapeutin asiantuntemus toisi myös lisää moniammatillisuutta Lumon työryhmään sekä erilaisia työvälineitä asiakkaiden toimintakyvyn ylläpitämiseen. (Liite 1; Liite 2; Liite 3; Liite 4.)

Toimintaterapeutin työhön kuuluu oman ammattitaidon kehittäminen (Savolainen ja Aralinna 2017: 35–36). Perehtyminen toimintaterapeutin erityisosaamiseen ja rooliin ennakoivassa mielenterveystyössä sekä kolmannen sektorin toiminnassa syvensi tietopohjaamme sekä vahvisti omaa ammatti-identiteettiämme.

Keskinäisen välimatkamme takia etätyöskentely oli ainoa vaihtoehto. Sujuva etätyöskentely edellyttää oikeanlaista asennetta sekä vahvaa itsenäistä, itseohjautuvaa ja oma-aloitteista työskentelyä. Myös yhteiset pelisäännöt sekä keskinäinen luottamus ovat tärkeitä etätyöskentelyn sujuvuuden kannalta. (Helle 2004: 94–95.) Vahvuuksiimme työskentelyn aikana olivatkin henkilökohtaiset piirteemme ja niiden yhteensopiisuus. Olemme molemmat luovia sekä kannustavia ja tahdoimme hyödyntää molempien erityistaitoja. Työskentely onnistui sekä yhdessä että erikseen. Molemmat ovat oma-aloitteisia, ja joustoa löytyi molemmin puolin, kun elämäntilanne sitä vaati.

Yhtenä isona haasteena opinnäytetyössämme oli sopivan lähdekirjallisuuden ja -tutkimusten löytäminen. Käytimme ison osan työpanoksestamme asiallisten, luotettavien sekä ajantasaisten lähteiden ja kirjallisuuden etsimiseen. Valitettavasti toimintaterapiasta kulttuuripajatoiminnassa on vielä hyvin vähän tutkimusmateriaalia saatavilla, ja käytettävissä ollut materiaali rajoittui lähinnä opinnäytetöihin. Jouduimme soveltamaan yleistä tietoa toimintaterapiasta sekä kohdistamaan näkemystämme syvemmin kolmannella sektorilla sekä mielenterveyspuolella tapahtuvaan toimintaan. Näistä aiheista oli saatavilla kattavasti tietoa, jota kykenimme hyödyntämään opinnäytetyössämme.

Toinen suuri haasteemme oli koronaviruksen pandemia-aika. Vaikka etätyöskentely oli jo kaikille osapuolille tuttua, jatkuva varautuminen tilanteen pahenemiseen söi motivaatiota kaikilta sekä lisäsi työtaakkaa toiminnallisen osuuden osalta. Olimme kuitenkin onnekkaita ja saimme pitää esittelytilaisuuden suunnitellusti Lumolle heidän tiloissaan. Saimme tilanteesta myös hyviä oppimiskokemuksia siitä, miten kaikenlaisiin tilanteisiin voi joutua varautumaan.

## 7.1 Yhteistyökumppanin palaute opinnäytetyöstä

Toimitimme Porin kulttuuripaja Lumolle vielä ennen opinnäytetyön raporttia mielipidekyselyn tuotoksesta ja siihen astisesta prosessista. Vastauksissa mainitaan, että tuotos on mielenkiintoinen ja ottanut asioita huomioon hyvin monesta näkökulmasta, muttei yllätä. Palautteessa mainitaan, ettei kulttuuripajoilla tehdä varsinaista hoito- tai kuntoutustyötä, mutta toimintaterapia koetaan silti kokeilun arvoiseksi ja se toisi lisää näkökulmia sekä moniammatillisuutta kulttuuripajatyöhön. Jääkin mielikuva, että toimintaterapian mahdollisuuksista muualla kuin hoito- tai kuntoutustyöskentelyssä pitäisi puhua vielä tarkemmin. Esimerkiksi Heiska (1998) toteaa kirjassaan Ennakoiva mielenterveysyö, että käytännön työskentely ennakoivan mielenterveysyöön piirissä pitää sisällyä paljon muuta työtä kuin vastaanottotyötä. Tämä pätee myös kulttuuripajatoimintaan, sillä kulttuuripajoilla ei toimita diagnoosikeskeisesti. Jatkossa pitänee painottaa vielä voimakkaammin toimintaterapiaa ja sen mahdollisuuksia esitellessä sitä, miten toimintaterapia ja toimintaterapeutti eivät ole suoraan sidoksissa hoito- ja kuntoutustyöhön, vaan voi myös toimia ennaltaehkäisevänä tahona. (Suomen Toimintaterapeutti-liitto 2022.)

## 7.2 Jatkokehittely

Opinnäytetyöprosessin aikana on noussut selvästi esille se, että toimintaterapia on vierasta monelle taholle tai sen oletetaan liittyvän ainoastaan hoito- ja kuntoutuskulttuuriin. Jatkossa tutkimuksen aiheeksi voisi ottaakin toimintaterapian mahdollisuuksien esittelyn erityisesti kolmannen sektorin tahoille, joiden toiminnassa toimintaterapeutin työskentelystä olisi hyötyä. Esimerkiksi mielenterveysjärjestöt voisivat olla hyvä kohde tällaiselle esittelylle ja tutustuttamiselle.

Kulttuuripajamalli ei ole vielä valmis eikä Raivion sanoin toivottavasti tulekaan valmiiksi, vaan se elää ja muuttuu käyttäjiensä mukaan (Raivio 2016: 7). Herääkin ajatus, voisivatko toimintaterapeutit viitekehykset tuoda kulttuuripajamalliin uuden, innovatiivisen ja asiakkaiden tarpeita vastaavan näkökulman. Entä olisiko mahdollista, että kulttuuripajojen työntekijät toimisivat omilla koulutusnimikkeillään, jolloin toiminta vastaisi sekä kyselyissämme esiin nousseisiin aiheisiin että asiakaskuntansa tarpeisiin paremmin? Näihin kysymyksiin voisi myös jatkossa tutkimusta suunnata.

## Lähteet

American Occupational Therapy Association AOTA 2022. Become an OT/OTA: About the Profession. <<https://www.aota.org/career/become-an-ot-ota/about-the-profession>>.

Atkinson, Kim ja Wells, Catherine 2000. Creative Therapies. A psychodynamic approach within occupational therapy. Cheltenham: Stanley Thornes.

Canadian Association of Occupational Therapists 2016. What is Occupational Therapy? <<https://www.caot.ca/site/aboutot/whatisot?nav=sidebar>>.

Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter 2013. Mitä sinun tulee tietää toimintaterapiasta. <[https://www.arbetsterapeuterna.se/media/1557/arbetsterapi\\_detdubehoverveta\\_finska.pdf](https://www.arbetsterapeuterna.se/media/1557/arbetsterapi_detdubehoverveta_finska.pdf)>.

Halkosalmi, H., Muona, T., Repo, T. ja Rättö, R. 2011. Tartutaan toimeen eikä vain ihmetellä, Toimintaterapeutin työnkuva – mikä se on? Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry:n jäsenlehti 1/2011.

Heiska, Juhani 1998. Ennakoiva mielenterveystyö. Helsinki: Yliopistopaino.

Helle, Minna. 2004. Etätyö. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Juotsivuo, Timo 2005. Mistä TOI on tullut? Suomalaisen toimintaterapian historia. Helsinki: Edita.

Kansallisarkisto Turku 2022. Seili ja muu yhteiskunta. Seilin sairaalan arkisto.

Lamppu, Minna, Niini, Ella ja Jylhä, Saara 2010. Tanssii tähtien kanssa – jos ylettää: toimintaterapeutin työnkuvan kehittäminen muistisairaiden asiakkaiden päivätoiminnassa. <<https://www.theseus.fi/handle/10024/30582>>.

Mäkelä, Leila 2021. Toimintaterapeuteista on pulaa Suomessa. Suomen toimintaterapeuttiliitto ry:n jäsenlehti 03/2021. Haastattelu artikkelissa.

Peura, Anni ja Väyrynen, Satu 2019. Toimiva asumisyhteisö: Esite toimintaterapeutin osaamisen hyödyistä mielenterveyskuntoutujien asumispalveluissa. <<https://www.theseus.fi/handle/10024/168571>>.

Pierce, Doris 2001. Occupation by Design: Dimensions, Therapeutic Power and Creative Process. The American Journal of Occupational Therapy 55, 249–259.

Pierce, Doris E. 2003. Occupation by design: Building Therapeutic Power. Philadelphia: F.A. Davis Co.

Raivio, Markus, Raivio, Jouko, Purola, Anna, Vuorinen, Miikka ja Koikkalainen, Rauni 2016. Minun kulttuuripajani – tarinoita toivosta, kohtaamisesta ja mielenterveydestä. <[https://sosped.fi/wp-content/uploads/2019/03/Minun-Kulttuuripajani\\_sosped.pdf](https://sosped.fi/wp-content/uploads/2019/03/Minun-Kulttuuripajani_sosped.pdf)>.

Rantala, Anniina 2018. Toiminnallista yhteiskuntaoppia. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto. <[https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/147968/Rantala\\_Anniina\\_opinayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/147968/Rantala_Anniina_opinayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y)>.

Santala, Laura 2017. Realistinen arviointi kulttuuripajan osallistujien tavoitteita edistävästä ja estävistä tekijöistä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/54026/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201705182406.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>

Säteri, Mika 2020. Toiminnallisen opinnäytetyön erityispiirteitä. Metropolia Ammattikorkeakoulu. <<https://wiki.metropolia.fi/pages/viewpage.action?pageId=57182852>>.

Savolainen, Tuija ja Aralinn, Virpi 2017. Toimintaterapianimikkeistö. Helsinki: Kuntaliitto. <<https://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/site/assets/files/2411/toimintaterapianimikkeisto.pdf>>.

Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2022. Toimintaterapeutti. <<https://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/toimintaterapeutti/>>.

Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2022. Toimintaterapia. <<https://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/toimintaterapia/>>.

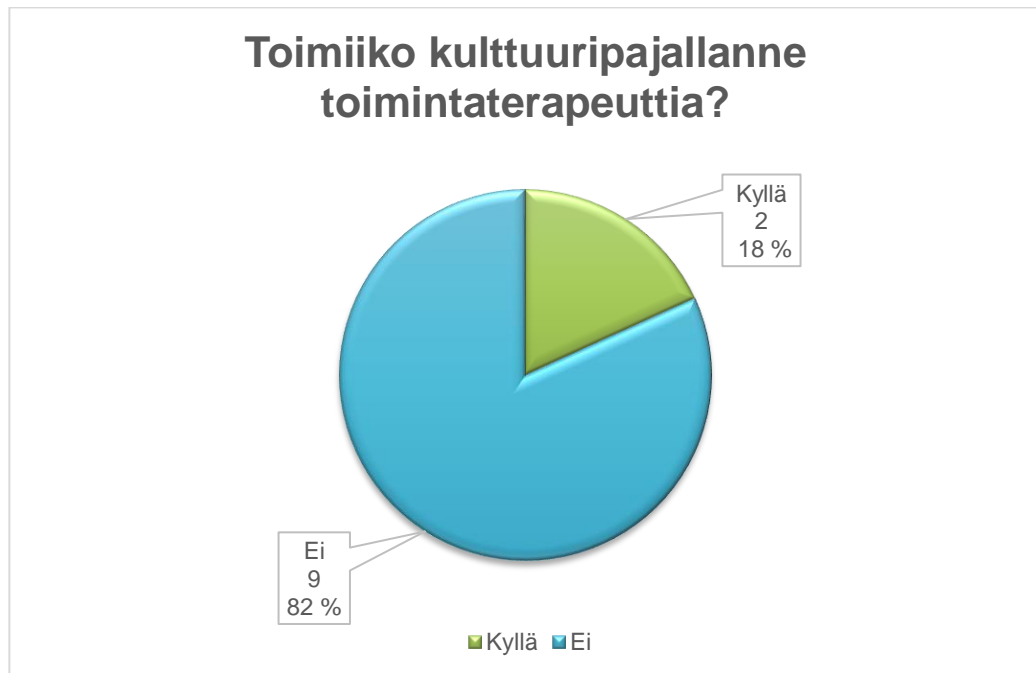
Taylor, Renée R. 2017. Kielhofner's Model of Human Occupation: Theory and Application. Philadelphia: Wolters Kluwer Health.

Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. <[https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK\\_ohje\\_2012.pdf](https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf)>.



## Liitteet

**Liite 1. Toimintaterapeutin työ kulttuuripajalla -kyselyn tulokset ja vastaukset sekä analyysi ja tulkinta**

Työnkuva kulttuuripajalla toimivalla toimintaterapeutilla:

- Ohjaaja, viestintävastaava
- Ohjaaja
  - ”Ohjaa, tukee ja kouluttaa kulttuuripajan osallistujia ja vertaisohjaajia. Huolehtii, että pajat toimivat ja kaikki osallistujat kohdataan ja huomioidaan. Osallistuu vertaisohjaajien koulutukseen.”

Perusteluita toimintaterapeutin tarpeelle kulttuuripajalla:

- ”Asiakkaiden tilanteita voisi vielä laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin tarkastella ja edistää.”
- ”Oman alansa osaamista. Erityisosaamista sitä tarvitseville.”
- ”Työ- ja toimintakyvyn puutteet, motoriiikan ongelmat, hahmottamisen ongelmat.”
- ”Apua nuorten ohjaamiseen elämässä eteenpäin tarvittaisiin. Pajallamme on mielenterveys etc. osaamista. Mutta työntekijäresurssi hyvin pieni. Tarvitsimme henkilön auttamaan tukiviidakossa, opinnoissa, työllistymisessä.”
- ”Toimijuuden tukemisessa, sosiaalisen kompetenssin rakentumisessa. Omien vahvuuksien käyttöönotossa, käytännössä asioiden harjoittelussa. Onnistumiskokemusten mahdollistajana”
- ”Jokainen työntekijä tuo aina lisäarvoa kulttuuripajan toimintaan. Kulttuuripajamalliin ei kuitenkaan kuulu hoito- tai kuntoutustyö, joten sinällään toimintaterapeutille ei ole erityistä tarvetta.”
- ”Erlaisia työvälineitä kuntoutumiseen ja toimintakyvyn ylläpitämiseen.”

Kysely lähetettiin 42 sähköpostiosoitteeseen (11 eri kulttuuripajalle ympäri Suomea), 1 sähköpostiosoite ilmoitti automaattisesti toimimattomuutensa. Kyselyyn saatiin 11 vastausta.

Kyselyn vastausten perusteella voidaan päätellä, että Suomen kulttuuripajoilla ei toimintaakaan toimintaterapeutteja. Kulttuuripajoilla toimivat toimintaterapeutit ovat yleensä työnkuvaltaan ohjaajia.

Vastauksista voidaan päätellä, että toimintaterapeutti kulttuuripajalla toisi monipuolisuutta kulttuuripajan asiakkaiden tilanteiden kartoittamiseen sekä lisäresursseja työntekijäkuntaan. Vastauksissa mainitaan, että kulttuuripajamalliin ei kuulu hoito- tai kuntoutustyö, joten toimintaterapeutti ei ole erikseen tarpeellinen. Tämän pohjalta meidän mielestä, onko kulttuuripajamallia mahdollista päivittää tulevaisuudessa niin, että työntekijät toimisivat omilla koulutusnimikkeillään, jotta kulttuuripajatoiminta vastaisi sekä kyselyssä nousseisiin aiheisiin että asiakaskuntansa tarpeisiin paremmin. Tästä voinee nostaa oppinäytetyöhön jatkokehitysideoita sekä tulevaisuuteen tutkimuksen aiheita.

**Liite 2. Toimintaterapeutti kulttuuripaja Lumolla -kyselyn vastaukset sekä analyysi ja tulkinta**

*Tänään kuulemanne perusteella, millaista lisäarvoa toimintaterapeutin osaaminen voisi tuoda työhönne kulttuuripajalla?*

**Vastaukset:**

- Asiakkaat kaipaavat/tarvitsevat haasteidensa takia paljon yksilöohjausta, mutta siihen meillä ohjaajilla ei ole aikaa. Tähän tarkoitukseen toimintaterapeutti olisi loistava.
- Yksilön haasteiden tarkempi arviointi ja niiden "työstäminen", terapiapainotteisempien ryhmien vetäminen, terapia-aspektin tuominen ryhmiin ja yksilötapaamisiin ja niiden havainnointi/arviointi, ohjaajia laajempi vastuu yksilötapaamisista
- Kuulemani perusteella voin todeta, että kulttuuripajamallissa ja toimintaterapiassa on paljon yhtäläisyyksiä ja samoja elementtejä. Tämä on erittäin hyvä asia! Toimintaterapeutti toisi kuitenkin kulttuuripajan toimintaan toimintaterapian ammatillisen näkökulman ja syvemmän osaamisen. Moniammatillisuus on kulttuuripajalla keskiössä ja toimintaterapeutti toisi toimintaan arvokkaan lisän.
- Uusia näkökulmia toiminnan kehittämiseen ja analysointiin. Lisää välineitä osallistujien kuntoutukseen.

**Analyysi ja tulkinta:**

Vastausten perusteella voidaan päätellä suht samaa kuin laajemmassa kyselyssä: toimintaterapeutti toisi lisäarvoa omalla osaamisellaan nimenomaan yksilön ohjaamiseen sekä moniammatillisuutta työryhmään.

### **Liite 3. Toimintaterapeutti Porin kulttuuripaja Lumossa**

Liite aukeaa kaksoisklikkaamalla alla olevaa kuvaketta.



Microsoft Word  
-tiedosto

### **Liite 4. Kulttuuripaja Lumo toimintaterapian lumoissa**

Liite aukeaa kaksoisklikkaamalla alla olevaa kuvaketta.



Microsoft  
PowerPoint -esitys